

Stručná charakteristika jednotlivých ustanovení Dohody mezi Českou republikou a Spojenými státy americkými o zřízení radarové stanice protiraketové obrany Spojených států v České republice¹

1. Preambule

Preambule obsahuje zejména prohlášení stran, která mají význam pro výklad Dohody. Strany zde zdůrazňují vazbu projektu protiraketové obrany Spojených států na NATO, a to odkazem na práva a závazky vyplývající z jejich účasti v Severoatlantické alianci a na Strategickou koncepci NATO z roku 1999. Preambule také zmiňuje navázání strategického dialogu mezi oběma zeměmi, který by měl usnadnit vzájemné konzultace o záležitostech mezinárodní bezpečnosti, včetně hrozeb raketového útoku, mezinárodního terorismu, energetické bezpečnosti a spolupráci v ekonomické oblasti a ve vědě a výzkumu. Ustavení tohoto dvoustranného strategického dialogu bylo České republice navrženo diplomatickou nótou Velvyslanectví Spojených států v Praze ze dne 21. února 2008. Ministerstvo zahraničních věcí České republiky tento návrh přijalo svou diplomatickou nótou ze dne 25. února 2008. Tento dialog se bude uskutečňovat prostřednictvím pravidelných setkání představitelů Ministerstev zahraničních věcí České republiky a Spojených států, případně dalších resortů. Česká republika se tak zařadila do úzké skupiny států, které již se Spojenými státy takový strategický dialog vedou.

Strany zařadily do Preambule také mezinárodněprávní závazek, a sice že radar umístěný na území České republiky, ani žádný jiný prvek systému protiraketové obrany, nebude použit pro jakékoli aktivity neslučitelné s Chartou Organizace spojených národů.

2. Definice

Článek definuje základní pojmy Dohody.

3. Účel a rozsah

V tomto ustanovení se zavádí pojem „radarová stanice“, který zahrnuje jak vymezenou část vojenského újezdu Brdy, tak zařízení Spojených států na něm umístěná.

Tento článek Dohody také obsahuje závazek Spojených států prostřednictvím systému protiraketové obrany chránit a bránit Českou republiku před možným útokem balistickými

¹ Text tohoto materiálu vychází z Dohody mezi Českou republikou a Spojenými státy americkými o zřízení radarové stanice protiraketové obrany Spojených států v České republice. Text Dohody je dosud klasifikován v režimu „Vyhrazené“, tento materiál však utajované skutečnosti neobsahuje.

raketami. Jedná se o výjimečnou dvoustrannou bezpečnostní záruku, která dosud nebyla Československu ani České republice Spojenými státy poskytnuta. Spolu s členstvím v NATO by se tak Dohoda měla stát dalším pilířem bezpečnosti České republiky. V případě, že by bylo v budoucnu České republice vyhrožováno např. teroristickým útokem, Spojené státy během vyjednávání také přijaly na návrh ČR závazek spolupracovat s Českou republikou na odstranění takové hrozby.

4. NATO a radar protiraketové obrany

Tento článek byl do Dohody zařazen na návrh ČR. Mimo jiné v něm bylo dosaženo závazku stran, tj. v tomto případě zejména Spojených států, podpořit těsnou koordinaci mezi NATO a Spojenými státy při vývoji schopností protiraketové obrany Aliance. Článek dále obsahuje jednostranné prohlášení Spojených států o jejich záměru, aby systém protiraketové obrany Spojených států byl schopný operační součinnosti s rozvíjejícími se schopnostmi protiraketové obrany NATO a aby se v budoucnu stal jejich nedílnou součástí.

O tom, že tento úmysl Spojené státy berou vážně, se Česká republika přesvědčila na Bukurešťském summitu NATO, kde bylo přijato komuniké, podle kterého členové NATO uznávají „přínos, jež poskytne plánované umístění prostředků protiraketové obrany Spojených států v Evropě ochraně spojenců před balistickými raketami dlouhého doletu“, a hledají „způsoby, jak propojit tuto kapacitu se současným aliančním úsilím v oblasti protiraketové obrany, a to tak, abychom zajistili jeho úplnou integraci do budoucí alianční architektury protiraketové obrany.“ Obsah tohoto článku Dohody je tak plně v souladu s trendem postupného sbližování politik a budování schopností Spojených států a NATO v oblasti protiraketové obrany.

5. Radarová stanice

Tento článek definuje právní vztah Spojených států ke státnímu území České republiky, na kterém by měla být umístěna radarová stanice. Suverenita ČR a její kontrola nad jejím územím a vzdušným prostorem nebude dotčena a Česká republika si ponechá plnou suverenitu a vlastnické právo k radarové stanici. Spojeným státům se poskytuje pouze bezplatné užívání vymezeného území České republiky ve vojenském újezdu Brdy. Nájemné za užívání jeho území americká strana žádnému členskému státu NATO neplatí. Článek dává USA právo vyvěsit vlajku České republiky před budovou velení, což rovněž vnějším

projevem zásady, podle které území radarové stanice zůstává podřízeno suverenitě České republiky.

6. Personál radarové stanice

Článek obsahuje závazek ČR umožnit na radarové stanici pobyt ozbrojených sil Spojených států nezbytných pro její výstavbu, údržbu a provoz – maximální počet by neměl ani během předpokládaných pravidelných rotací překročit 250. S výjimkou krátkých časových intervalů rotace by tak mělo v ČR pobývat v souvislosti s provozem radarové stanice přibližně sto uniformovaných příslušníků ozbrojených sil USA a nízký počet příslušníků jejich civilní složky, který není Dohodou stanoven.

V tomto článku Dohody je také zakotvena povinnost ozbrojených sil USA a závislých osob respektovat právo České republiky a zdržet se jakékoli činnosti neslučitelné s duchem NATO SOFA a povinnost Spojených států přijmout za tímto účelem potřebná opatření. Toto ustanovení bylo doslovně převzato z čl. II NATO SOFA, která je již pro Českou republiku i Spojené státy závazná.

7. Užívání radarové stanice

Tento článek upravuje m.j. přístup českých orgánů na radarovou stanici a návštěvy radarové stanice státními činiteli třetích států. Pojem „státní činitel“ je zde chápán široce jako jakákoli osoba, která zastává nějakou státní funkci, nebo jedná v zájmu státu. Pod tuto kategorii budou spadat např. diplomaté třetích států akreditovaní v České republice, ale např. i představitel třetího státu během své dovolené v České republice. V praxi by tento systém měl fungovat tak, že pokud nějaký představitel třetího státu projeví Spojeným státům zájem o návštěvu radarové stanice, USA jej mají povinnost informovat, že žádost o takovou návštěvu je třeba adresovat přímo ČR jakožto územnímu suverénu, a to diplomatickou cestou. Když takovou žádost obdrží Česká republika, tak ji v případě svého nesouhlasu zamítne. V opačném případě požádá o souhlas s takovou návštěvou Spojené státy. Pokud by souhlasily také Spojené státy, návštěva by se mohla uskutečnit.

8. Výstavba a provoz radarové stanice

Článek stanovuje povinnost Spojených států respektovat příslušné právo ČR v průběhu přípravy, výstavby, provozu a stahování se z radarové stanice. Příslušným právem ČR se zde rozumí zejména všechny relevantní právní normy v oblasti stavebního práva a práva životního

prostředí, ať už se jedná o zákony, podzákonné právní předpisy, či prameny komunitárního práva.

Článek se dále zabývá využíváním českých dodavatelů při výstavbě radarové stanice. Pokud USA při výstavbě radarové stanice obdrží nabídku od českého dodavatele a od dodavatele ze třetího státu a tyto nabídky budou stejné kvality a za stejnou cenu, toto ustanovení americké straně ukládá využít českého dodavatele.

9. Vlastnictví majetku

Budovy a nepřemístitelné objekty vybudované Spojenými státy se stávají vlastnictvím ČR v okamžiku dokončení a ozbrojené síly Spojených států jsou oprávněny takové objekty měnit a užívat. Spojeným státům naproti tomu zůstávají vlastnická práva k přemístitelným věcem. Pokud by Spojené státy radarovou stanicí opouštěly nebo některé její části dále nepotřebovaly, mají závazek navrátit radarovou stanicí v provozuschopném stavu.

10. Řízení radarové stanice

Ministerstvo obrany ČR má povinnost jmenovat českého velitele, který bude mít spolu se svým personálem kancelář na radarové stanici a přístup do prostorů radarové stanice. Stálá přítomnost českého velitele přímo na radarové stanici mj. zaručí, že radarová stanice nebude Spojenými státy využívána k jiným účelům, než je stanoveno v Dohodě.

11. Velení a řízení protiraketové obrany

Výhradní velení a řízení operací protiraketové obrany je podle tohoto článku svěřeno Spojeným státům. Spojené státy však mají povinnost poskytovat ČR situační přehled o operacích protiraketové obrany a prostřednictvím českého velitele na radarové stanici ČR informovat o jakýchkoliv nasazeních systému týkajících se celé severoatlantické oblasti, tedy v Evropě a severní Americe. V této věci se mají uskutečňovat mezi oběma státy pravidelné konzultace.

Klíčový význam má pro Českou republiku odstavec článku, podle kterého se ČR může podstatným způsobem podílet na vývoji a přehodnocování tzv. prováděcích plánů. Prováděcí plány jsou, zjednodušeně řečeno, předem naprogramovaným návodem pro nasazení systému protiraketové obrany. Vstoupí-li Dohoda v platnost, bude mít Česká republika možnost ovlivnit naprogramování systému protiraketové obrany tak, aby byla přednostně chráněna. ČR má dále právo podílet se na tvorbě směrnic pro běžný provoz radaru. Za normálních okolností bude radar vypnutý, nicméně pro zajištění správného fungování radaru

bude americká strana potřebovat v pravidelných časových intervalech toto zařízení „kalibrovat,“ tj. na omezenou dobu zapnout. Tuto činnost však budou Spojené státy moci provádět pouze na základě výše uvedených směrnic.

Spojené státy jsou dále povinny zajistit on-line komunikaci s příslušnými orgány Řízení letového provozu České republiky, aby užívání vzdušného prostoru nad radarovou stanicí a jejím okolím bylo slučitelné s provozem radarové stanice.

Dohoda je dále právním základem pro působení českých styčných důstojníků u Agentury pro protiraketovou obranu ve Washingtonu a Integrovaného řídicího centra protiraketové obrany v Colorado Springs. Účasti ČR na systému protiraketové obrany budou moci využívat i odborníci Armády České republiky, kterým jsou Spojené státy povinny umožnit zapojení do provozu radaru. Česká republika tak může jako jeden z mála států světa prostřednictvím svých odborníků získat přístup k cenným informacím o fungování tohoto systému.

12. Finanční závazky

Za plnění většiny finančních závazků podle této Dohody je odpovědna americká strana.

13. Kontrolované neutajované informace a utajované informace

Pojem kontrolovaných neutajovaných informací český právní řád nezná, proto bylo třeba začlenit do Dohody článek o nakládání s těmito informacemi.

14. Bezpečnost radarové stanice

Česká republika odpovídá za zajištění vnější bezpečnosti radarové stanice. Předpokládá se, že vnější hranici radarové stanice bude hlídat vojenská policie Armády České republiky. Spojené státy naproti tomu mají odpovídat za vnitřní bezpečnost a pořádek na radarové stanici. Uvažují o řešení, podle kterého by hranice radarové stanice byla zevnitř střežena českou soukromou bezpečnostní agenturou placenou Spojenými státy. Samotný radar a související technická zařízení uvnitř radarové stanice budou střežena příslušníky ozbrojených sil Spojených států.

15. Ochrana životního prostředí

S ohledem na své předchozí špatné zkušenosti se sovětskými vojsky Česká republika při sjednávání Dohody věnovala ochraně životního prostředí maximální pozornost. Z tohoto důvodu se na sjednávání Dohody aktivně podíleli experti z Ministerstva životního prostředí

České republiky. Výsledkem je příslušný článek Dohody, jehož obsah nemá v mezinárodních smlouvách dosud sjednanými americkou stranou s jinými státy obdoby. Je zde zakotvena základní zásada, podle které budou USA respektovat příslušné právo ČR v oblasti životního prostředí, jakož i příslušné standardizační dohody NATO. Příslušným právem ČR se zde rozumí všechny relevantní právní normy v oblasti práva životního prostředí, ať už se jedná o zákony, podzákoné právní předpisy, či prameny komunitárního práva. Důraz je kladen především na princip prevence. Navíc se budou uplatňovat ty české nebo americké standardy, které zajišťují větší ochranu. Dohoda také zakotvuje mezinárodněprávní odpovědnost Spojených států za případnou kontaminaci životního prostředí způsobenou USA na radarové stanici, včetně přilehlých oblastí. Spojené státy mají navíc závazek připravit studii, která bude podrobně popisovat stav životního prostředí v prostoru radarové stanice před jejich příchodem. Tato studie bude podléhat schválení České republiky. Před navrácením radarové stanice České republice USA připraví obdobnou studii, která konstatuje, jak se tento stav změnil a případně souhrn potřebných nápravných opatření.

16. Nároky na náhradu škody

Nároky na náhradu škody, které mohou vzniknout při provozu radarové stanice, se budou řešit v souladu s NATO SOFA nebo v souladu s bilaterální ČR-USA SOFA. Pokud jakékoliv případné škody způsobené prvky systému protiraketové obrany nebudou způsobeny jednáním nebo opomenutím ČR, ČR za ně nepřevzme odpovědnost.

17. Provádění a spory

Dohoda určuje jako základní způsob řešení sporů jednání stran. České republice se podařilo do tohoto odstavce prosadit obdobnou formulaci, jako je v čl. XVI NATO SOFA, která předem výslovně nevylučuje předání případného sporu třetímu subjektu, např. Mezinárodnímu soudnímu dvoru.

18. Vstup v platnost, změny a doba platnosti

Dohoda se sjednává na dobu neurčitou, výpovědní doba činí jeden rok. Česká republika dále dává Spojeným státům další rok na stažení svého personálu a vybavení. Radar by bylo možné v tomto období aktivovat, ale jen pokud by s tím Česká republika souhlasila.